

Capítol 5.

Envelliment de la població mundial

Taula de contingut

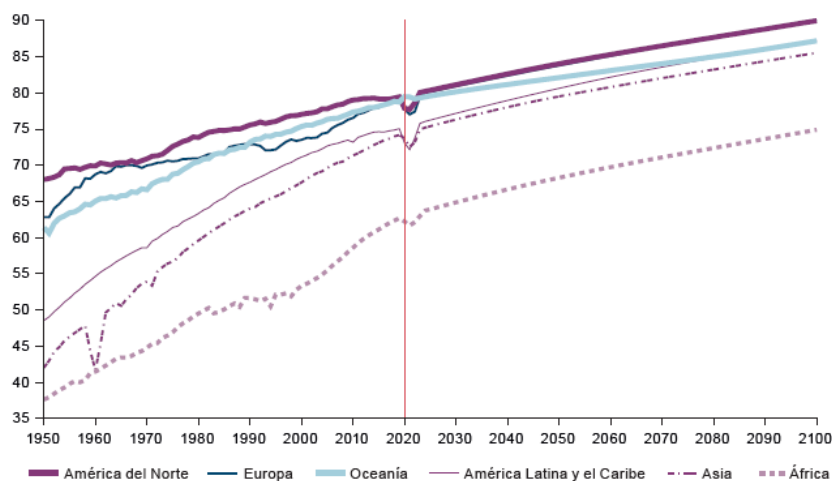
5.	Envel·liment de la població mundial.....	3
5.1.	Europa i Àsia, les regions més afectades per l'envel·liment	3
5.2.	Impactes econòmics de l'envel·liment.....	6
	Sostenibilitat del sistema de pensions i augment del deute.....	6
	Empitjorament de la qualificació creditícia.....	8
	Disminució del creixement econòmic i reordenació de l'hegemonia mundial	9
	Escassetat de mà d'obra i alentiment del progrés tecnològic i l'emprenedoria	11
5.3.	Necessitat urgent de reformes públiques	12
5.4.	Catalunya, una societat envellida	15
	La jubilació de la generació del <i>baby boom</i>	15
	Impactes econòmics de l'envel·liment	18
	Mesures de polítiques públiques	21

5. Envel·liment de la població mundial

5.1. Europa i Àsia, les regions més afectades per l'envel·liment

L'esperança de vida mitjana mundial ha augmentat molt els darrers anys com a conseqüència de la reducció de la desnutrició i la mortalitat infantil, la cobertura més gran de la salut pública, la millor qualitat de vida de la població i els avenços tecnològics al servei de la medicina, entre altres factors. Les previsions de les Nacions Unides apunten que l'esperança de vida seguirà creixent a totes les regions del món els propers anys.

Figura 1. Esperança de vida en néixer, 1950-2020 i projeccions fins al 2100 (en anys)

Font: Nacions Unides

Per contra, la taxa de fertilitat mundial (nombre d'infants per dona) ha disminuït de forma important com a conseqüència dels avenços per controlar la natalitat, el descens de la religiositat, la incorporació de la dona al mercat de treball, el retard en l'edat de maternitat, el cost més gran de criar els fills/es, entre d'altres.

Si durant les dècades de 1950 i 1960 la taxa era superior a cinc infants per dona, actualment aquesta se situa en 2,3 infants per dona, prop ja del llindar de la taxa de reemplaçament (2,1 infants per dona) que impedeix reemplaçar la població i que, si es manté, comporta perspectives a la baixa de la població mundial.¹ Les Nacions Unides estimen que la taxa de fertilitat mundial

¹ Loring, R. (2023): Impacto global de la segunda transición demografica, [2023 Panorama Internacional](#). CESCE.

Anàlisi de riscos i tendències globals 2024

baixarà per sota de la taxa de reemplaçament a partir del 2050, registre al qual ja han caigut en l'actualitat les principals 15 economies del món (que acumulen prop del 95% del PIB mundial).

L'augment de l'esperança de vida, juntament amb el descens de la taxa de fertilitat, provoca un inevitable envelliment de la població mundial: el percentatge de persones majors de 65 anys al món a hores d'ara és del 10,0%, el doble que el 1950 (5,1%). Tècnicament, el món és ara una societat "en envelliment" (el percentatge de persones majors de 65 anys és d'entre el 7% i el 14% de la població mundial),² i tots els països avançats ja es consideren societats "envellides" (el percentatge de majors de 65 anys supera el 14% del total de la població); també és el cas de la Xina, on el 14,3% de les persones tenen més de 65 anys el 2023.

Les projeccions apunten que l'any 2038 el món ja es podrà declarar "envellit". De fet, es preveu que el 2050 el nombre de persones majors de 65 anys al món superi els 1.600 milions, fet que representaria el 16,5% del total de la població, amb la majoria dels països envellits excepte els països de l'Àfrica subsahariana.

Figura 2. Mapa mundial segons població igual o superior als 65 anys, 2023 i 2050 (% sobre la població total)

Font: World Population Prospects 2022, Nacions Unides

Els gràfics de les piràmides poblacionals mundials de les Nacions Unides van en la mateixa direcció. El 1980 la piràmide poblacional era progressiva, és a dir, amb la base ampla i la punta estreta, cosa que indica que la població es concentrava majoritàriament en la gent de menor edat. Actualment, el grup d'adults de la piràmide és més ample i la tendència va cap a una piràmide regressiva, amb el centre més ample que la base i la punta relativament ampla.

² Oizumi et al. (2006): [Facing up to the Problem of Population Aging in Developing Countries](#). Institute for International Cooperation.

Figura 3. Piràmide poblacional mundial, 1980, 2023 i projeccions 2050

Font: [Nacions Unides](#)

Per determinar el pes que suposa l'envelliment en una economia, una de les ràtios més utilitzada arreu del món és la taxa de dependència de la gent en edat avançada, entesa com la població en edat no activa (nombre de persones majors de 65 anys) respecte a la població en edat de treballar (nombre de persones de 15 a 64 anys).

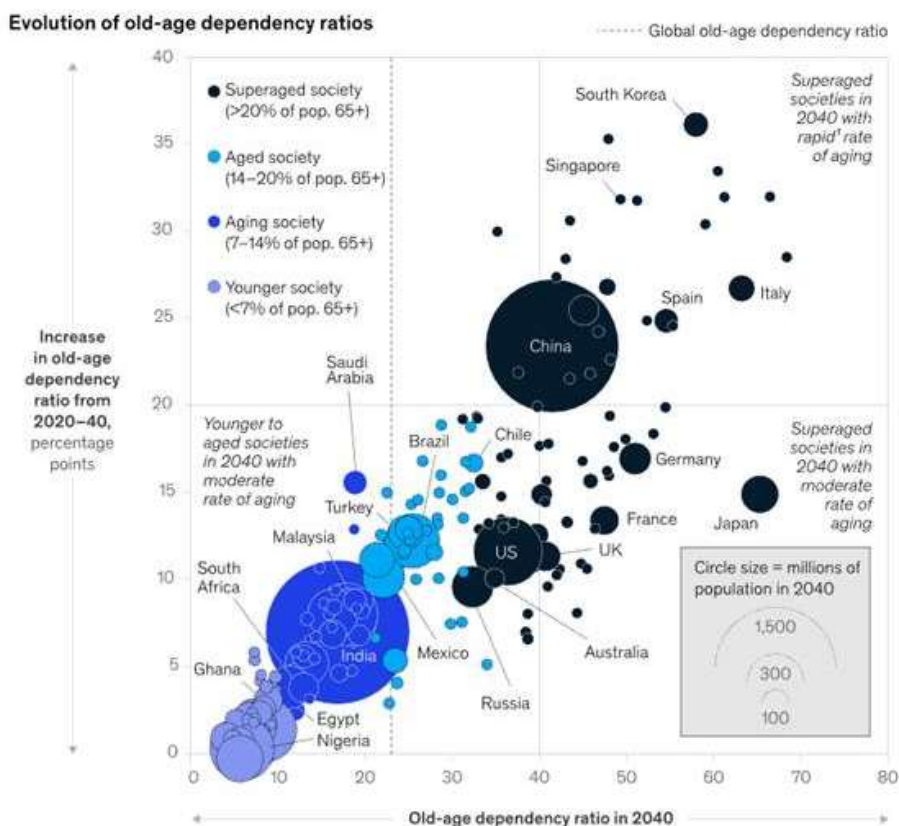
A mesura que augmenta la ràtio de dependència, més gran és la “càrrega” de la població activa per mantenir les pensions de les persones econòmicament dependents. Actualment, la taxa de dependència mundial de la gent en edat avançada és del 15,1%, un percentatge molt superior al del 1950 (8,5%). Les projeccions de Les Nacions Unides apunten que aquesta taxa seguirà augmentant els propers anys fins al 26,3% el 2050 i el 40,4% el 2100. Dit d'una altra manera, a hores d'ara, per cada persona major de 65 anys hi ha set persones en edat de treballar, xifra que es preveu que es redueixi a quatre el 2050.

Els països amb problemes d'envelliment més greus es concentren a la Unió Europea i a l'Àsia.³ És el cas de Corea del Sud, Singapur, Itàlia, Espanya o la Xina, societats que el 2040 podran considerar-se “superenvellides” (els majors de 65 anys representaran més del 20% de la població total) i que, alhora, tenen una taxa de dependència de la gent gran elevada i que segueix creixent.⁴ Altres economies que seran “superenvellides” però amb ritmes de creixement menors que la taxa de dependència són el Japó, Alemanya o França (figura 4).

³ Seong, J., Bradley, C., Leung, N., Woetzel, J., Ellingrud, K., Kumra, G. i Wang, P. (2023): [Asia on the cusp of a new era](#). McKinsey Global Institute.

⁴ Dewhurst, M., Linzer, K. Maud, M. i Sandler, C. (2022): [Living longer in better health: Six shifts needed for healthy aging](#). McKinsey.

Figura 4. Classificació dels països segons les persones majors de 65 anys i la taxa de dependència de la gent gran el 2040

Font: McKinsey

5.2. Impactes econòmics de l'envelliment

Sostenibilitat del sistema de pensions i augment del deute

Un dels efectes econòmics directes de l'envelliment de la població és la més que dubtosa sostenibilitat del sistema de pensions en els països. La despesa pública en pensions com a percentatge del PIB ha passat del 5,5% el 1980 al 7,7% el 2019 i es calcula que la despesa augmentarà en 4,5 punts percentuals del PIB fins al 2060, segons S&P.⁵

La situació és més preocupant en els països avançats, concretament, en països europeus com Itàlia i Grècia, amb percentatges superiors al 15% del PIB; i França, Àustria, Portugal o Espanya, amb percentatges superiors al 12% (figura 5). En el cas d'Espanya, la progressiva jubilació de la generació del *baby boom* tensarà el sistema públic de pensions espanyol i provocarà que el país

⁵ Mcdougall, M. (2023): [El envejecimiento de la población ya afecta a la calificación crediticia de algunos países](#). Expansión.

passi de ser el setè estat de la UE que més pressupost destina actualment a les pensions, al tercer el 2050 just per sota de Grècia i Itàlia, ja que duplicarà la despesa fins al 25,8% del PIB.

Amb percentatges més baixos, Alemanya i el Japó tenen una despesa pública en pensions superior al 10% del PIB i als Estats Units és del 7,5%. El menor percentatge nord-americà es deu al fet que el país combina una seguretat social pública per als pensionistes de menors ingressos amb una cobertura privada que cada cop guanya més importància.⁶

Figura 5. Despesa pública en pensions per països. 2019 i projeccions 2050 (percentatge sobre el PIB)

Font: [el Economista](#) a partir del Banc d'Espanya

Així doncs, molts països avançats tenen cada cop més problemes per mantenir el sistema de pensions, ja que els ingressos provinents de les cotitzacions no arriben a cobrir la despesa pública necessària per fer-hi front (dèficit). S&P calcula que, en absència de reformes en les polítiques fiscals relacionades amb l'envelliment de la població, els governs registrarien un dèficit del 9,1% del PIB el 2060, un augment enorme respecte al 2,4% que s'estima per al 2025.

Això obliga molts països a incórrer en deute per poder mantenir el sistema públic de pensions. Un deute que recentment s'ha vist agreujat en els països occidentals per la pandèmia i les pujades de tipus d'interès per part dels bancs centrals (vegeu apartat 7.2).

⁶ Albrigh, A. (2023): [US Public Pensions Invest Record \\$1,6 Trillion in Alternative Assets](#). Bloomberg.

Més enllà dels països avançats, a la Xina, la despesa pública en pensions s'ha doblat en la darrera dècada i ha passat del 2,7% al 5,3% del PIB i el sistema de pensions s'apropa al límit. De fet, 11 de les 31 jurisdiccions a escala provincial de la Xina tenen dèficit en el pressupost de pensions i el govern provincial de Heilongjiang ja ha necessitat transferències de diners d'altres regions més riques per pagar les pensions dels seus habitants.⁷ A llarg termini, la solució és més complexa i es preveu que el sistema de pensions quedarà sense diners el 2035.

Als països llatinoamericans, menys de la meitat dels treballadors/es de la regió estan coberts pel sistema públic de pensions. Alguns països tenen taxes de cobertura relativament altes com l'Uruguai (77%), Xile (71%) o Brasil (64%) però en la majoria dels països les taxes de cobertura són baixes: Mèxic (40%), Colòmbia (37%), Perú (22%), entre d'altres. A l'Amèrica Central, amb l'excepció de Costa Rica, les taxes de cobertura són del 23% per cent de mitjana.⁸

Tot i la baixa cobertura, el sistema de pensions dels països llatinoamericans també està tensat. A més, es preveu que el "bonus" demogràfic, que havia durat més de 60 anys, s'exhaureixi el 2029 i que la població depenent (majors de 65 anys) creixi més que la població en edat de treballar, cosa que encara suposarà més pressió per al sistema de pensions.

Empitjorament de la qualificació creditícia

Les principals agències de ràting (Moody's, S&P i Fitch) adverteixen que l'envelliment de la població i els seus impactes a les finances públiques d'arreu del món està afectant i afectarà encara més la qualificació creditícia de molts països.⁹ Un exemple és la rebaixa de la qualificació creditícia de França per part de Fitch l'abril de 2023 (d'AA a AA-) després de les tensions socials arran del pols polític de Macron amb la reforma de les pensions. Les agències també han alertat del dèficit estructural del sistema de pensions d'Espanya.

Fitch també ha retallat l'agost de 2023 la qualificació creditícia dels Estats Units d'AAA a AA+ a causa del deteriorament fiscal del país i a una càrrega elevada i creixent del deute de les administracions públiques.

⁷ Fiap (2023): [*China: Se pronostica que el sistema de pensiones se quedará sin dinero en 2035 por envejecimiento de la población.*](#)

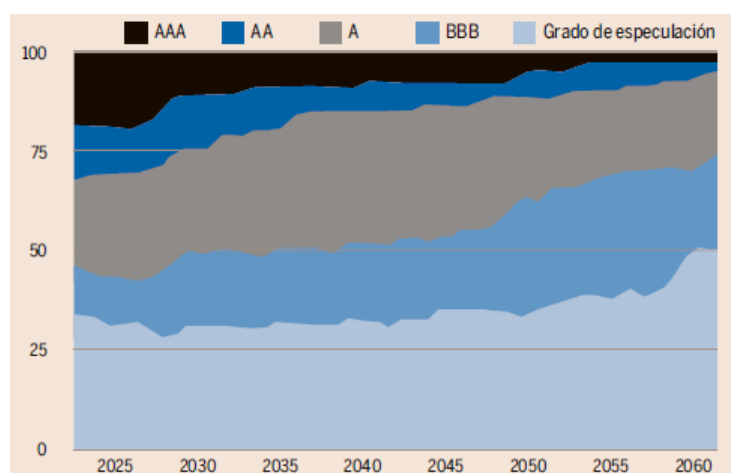
⁸ Levy, S. (2017): [*The great failure: Retirement pensions in Latin America.*](#)

⁹ La qualificació creditícia és una eina per establir la capacitat d'un govern per retornar el seu deute i el risc de fallida del país o risc que comporta invertir-hi. En general les qualificacions creditícies són (de més alta a més baixa): AAA, AA+, AA, AA-, A+, A, A- i així successivament amb la B i la C; les qualificacions d'A a BBB situen el país en grau d'inversió (qualitat creditícia bona o alta), de BBB a B- el país baixa a grau d'especulació (el denominat "bo porqueria") i per sota de B- al grau d'especulació d'alt risc (qualitat creditícia molt baixa o alta probabilitat d'impagament).

Així mateix, les perspectives creditícies empitjoren en diversos països asiàtics, com ara Corea del Sud o la Xina per les pressions demogràfiques.

S&P estima que la qualificació creditícia de gairebé la meitat de les principals economies mundials el 2060 es podria rebaixar a grau d'especulació ("bo porqueria"), si no es prenen mesures per reduir els costos de l'envelliment de la població. Es tracta d'un fort augment respecte al 33% actual de països amb qualificació de grau d'especulació (figura 6).

Figura 6. Evolució de la qualificació creditícia del deute sobirà a llarg termini de S&P en un escenari sense canvis en les polítiques públiques (en percentatge sobre total països)

Font: Expansión

Disminució del creixement econòmic i reordenació de l'hegemonia mundial

La Comissió Europea preveu que les tendències demogràfiques de disminució de la població i envelliment pesin sobre el capital i el treball i, per tant, sobre el PIB de la majoria d'estats membres. Així ho quantifica en una anàlisi d'onze països de la UE,¹⁰ en què Bèlgica és l'únic país amb impacte positiu com a conseqüència dels canvis demogràfics, amb lleus increments del PIB previstos el 2050.

A la resta de països s'espera que les tendències demogràfiques afectin negativament el PIB, en especial als països del sud d'Europa, com Itàlia (caiguda del PIB del 7,6% el 2030 i del 15,5% el 2050) o Espanya,¹¹ (-4,9% el 2030 i -11,3% el 2050). La caiguda també és rellevant als països del centre i est d'Europa entre els quals destaquen Polònia (el país més afectat entre els analitzats

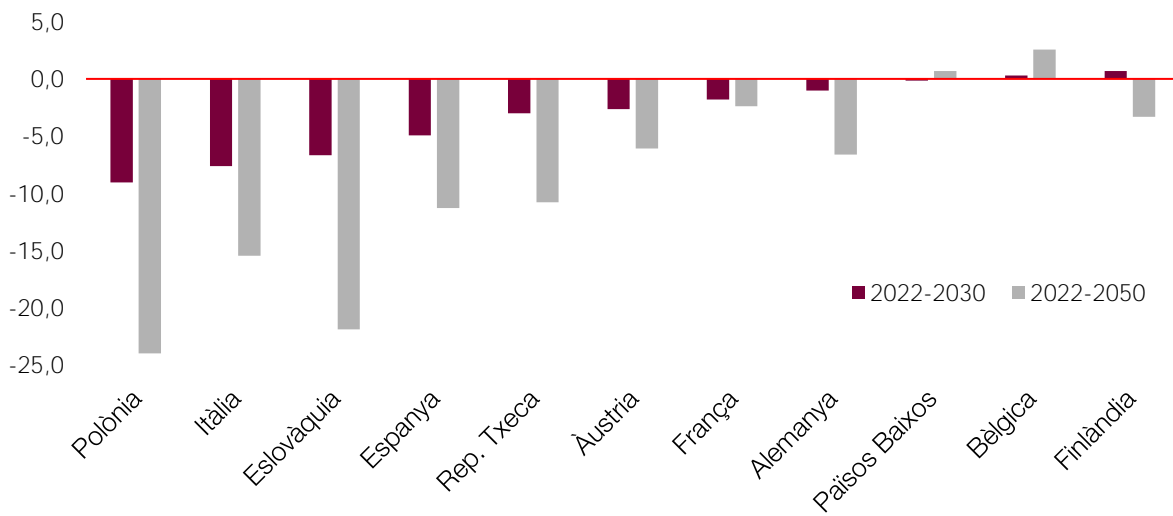
¹⁰ Comissió Europea (2023): [Employment and Social Developments in Europe 2023](#).

¹¹ A Espanya, l'envelliment suposaria, segons el [BBVA](#), una caiguda del 19% del valor del capital humà fins al 2050, cosa que pot limitar substancialment la possibilitat d'augmentar el benestar de la societat espanyola en les properes dècades.

amb caigudes del PIB del 9,1% el 2030 i del 24% el 2050), Eslovàquia (-6,7% el 2030 i -21,9% el 2050) o la República Txeca (-3% el 2030 i -10,8% el 2050).

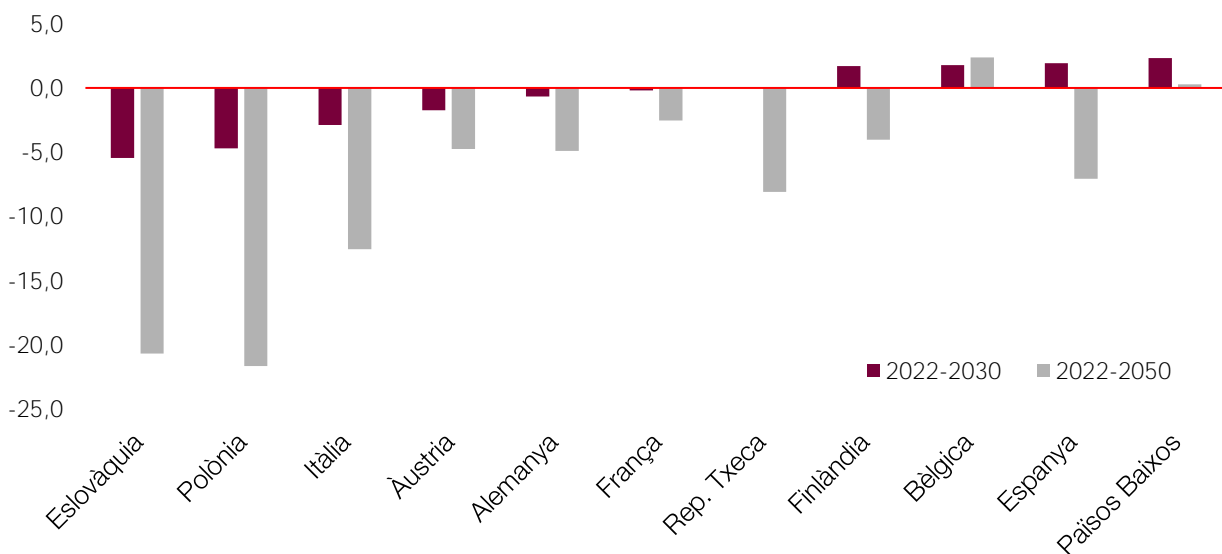
Pel que fa a l'ocupació, l'impacte de la disminució de la població i l'envelliment serà molt negatiu també a la majoria dels onze països de la UE analitzats, en especial a Polònia, Eslovàquia i Itàlia (caigudes de l'ocupació del 21,7%, 20,7% i 12,6% el 2050, respectivament).

Figura 7. Impacte de les tendències demogràfiques en el PIB dels països seleccionats, 2022-2030 i 2022-2050 (en percentatge)

Font: elaboració pròpia a partir de Comissió Europea

Figura 8. Impacte de les tendències demogràfiques en la taxa d'ocupació dels països seleccionats, 2022-2030 i 2022-2050 (en percentatge)

Font: elaboració pròpia a partir de la Comissió Europea

Més enllà dels països occidentals, el descens de la població i l'envelliment de la Xina és un clar obstacle estructural al seu creixement econòmic. Les projeccions inclús qüestionen que pugui acabar superant els Estats Units com a principal economia mundial tal com estava previst.

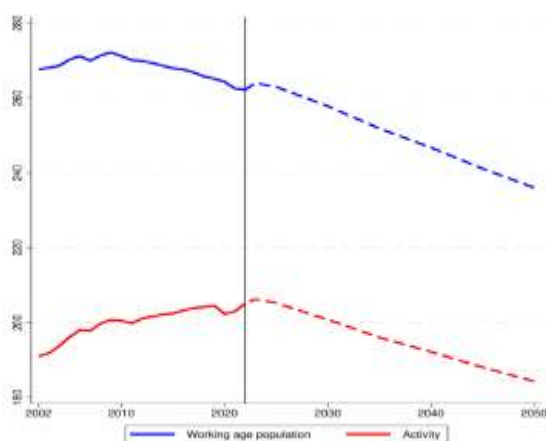
La població del país va disminuir en gairebé un milió de persones el 2022 i ha estat superada per l'Índia com el país més poblat del món el 2023. El 2100 es preveu que la població de la Xina caigui a la meitat: de 1.400 milions actuals a 765 milions, la mateixa població que els Estats Units i la Unió Europea assoliran conjuntament, i la meitat que la de l'Índia. La reducció de la població xinesa pot suposar un inconvenient per liderar el panorama geopolític mundial els propers anys. La Xina seguirà sent un actor protagonista però, per poder assumir posicions hegemòniques, ho haurà de fer sense el seu avantatge demogràfic actual.¹²

Escassetat de mà d'obra i alentiment del progrés tecnològic i l'emprenedoria

La disminució de la població en edat de treballar, juntament amb l'augment de la població envellida, també afectarà el mercat laboral, amb el més que probable augment de l'escassetat de mà d'obra en les properes dècades (vegeu apartat 6.1).

Aquest fet és un dels grans reptes polítics de la Unió Europea. Les projeccions indiquen que el nombre de persones en edat de treballar i el nombre de persones actives disminuiran les properes dècades a la UE (figura 9).

Figura 9. Població en edat de treball (20-64 anys) i població activa a la UE, 2022-2050 (percentatge sobre la població total)

Font: Comissió Europea

¹²Esteban, M. (2023): [Implicaciones económicas y geopolíticas del parón demográfico en China](#). Real Instituto Elcano.

Diversos estudis alerten que l'envelliment de la població dificulta el progrés tecnològic i l'emprenedoria. És evident que el procés de transformació actual de les empreses és imparabile, però la manca de talent jove pot esdevenir un llastre a llarg termini.

En aquest sentit, una anàlisi¹³ sobre tres milions de patents presentades mostra que les patents assoleixen el seu punt àlgid quan l'investigador/a té al voltant de 40 anys i disminueixen gradualment entre els 40 i 50 anys de l'investigador/a.

En concret, un estudi de James Liang, economista i demògraf xinès, assenyala que l'esperit emprenedor és bastant menor en els països envellits que en els països més joves.¹⁴ Calcula que un augment de 3,5 anys de l'edat mitjana d'un país provoca un descens de 2,5 punts percentuals en la taxa d'esperit emprenedor (actualment situada en el 6% arreu del món).

5.3. Necessitat urgent de reformes públiques

Per garantir la sostenibilitat del sistema de pensions, o si més no millorar-la, els governs poden actuar reduint la despesa i/o augmentant els ingressos. Per la banda de la despesa es pot incidir en diversos indicadors que s'interrelacionen entre si i la mantenen continguda¹⁵.

Un d'ells és endarrerir l'edat de jubilació. Set països de la Unió Europea han vinculat de manera automàtica l'edat de jubilació a l'esperança de vida. En alguns països, cada any que augmenta l'esperança de vida, l'edat de jubilació s'endarrereix el mateix temps (Dinamarca, Estònia, Grècia i Itàlia) i en altres s'endarrereix vuit mesos (Finlàndia, els Països Baixos i Portugal). França, a través d'un polèmic decret llei del govern de Macron, també ha reformat l'abril de 2023 les pensions i ha augmentat dos anys l'edat de jubilació (dels 62 anys actuals als 64 anys). De la mateixa manera, el Govern espanyol va decidir ampliar l'edat de jubilació de forma progressiva fins als 67 anys el 2027.

També és el cas dels Estats Units, que ha allargat l'edat plena de jubilació fins als 67 anys. A més, hi ha sobre la taula una proposta actual dels republicans d'augmentar gradualment el límit tres anys més fins als 70 anys per les persones nascudes a partir del 1978. Tot i que els nord-americans poden sol·licitar la seva jubilació des dels 62 anys, si ho fan anticipadament implica una reducció de la quota mensual de per vida.

La sostenibilitat del sistema de pensions depèn també de la relació entre les pensions públiques i el nivell salarial de l'economia, així com d'algunes polítiques laborals de foment de l'ocupació i

¹³ Kaltenberg, M., Jaffe, AB. i Lachman ME. (2023): [Invention and the life course: Age differences in patenting](#).

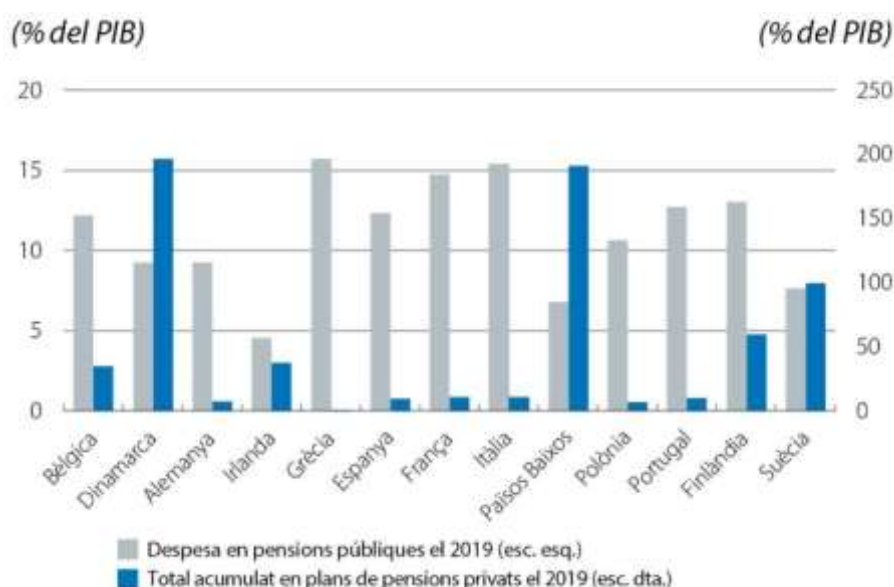
¹⁴ Loring, R. (2023): Impacto global de la segunda transición demografica, [2023 Panorama Internacional](#). CESCE.

¹⁵ del Val, D. i García, J. (2023): [De quines formes s'ha garantit la sostenibilitat en altres sistemes de pensions?](#). CaixaBank Research.

de la productivitat. Per això, la sostenibilitat de les pensions es pot veure més reforçada quan les pensions no creixen per damunt dels salaris i quan es creen més llocs de treball. En aquest sentit, sis països de la UE vinculen automàticament la revaloració de les pensions a variables macroeconòmiques. És el cas de Portugal i Grècia (revaloració de les pensions vinculada al creixement de la inflació i/o el PIB), Suècia i Lituània (vinculada als salaris), Estònia (als ingressos per cotitzacions) i Alemanya (a la ràtio de persones que cotitzen i pensionistes).

Finalment, un altre sistema que estan adoptant alguns països com els Països Baixos i els del nord d'Europa (Dinamarca, Suècia i Finlàndia) per reduir la despesa pública en pensions és complementar-la amb sistemes privats, d'empresa o personals. En aquests països la llei pràcticament obliga a tenir un fons de pensions privat i això fa que la pràctica totalitat de les persones en edat de treballar (entre el 93% i el 100%) en disposi.

Figura 10. Despesa en pensions públiques i total acumulat en plans de pensions privats a la Unió Europea, 2019 (percentatge sobre el PIB)

Font: CaixaBank Research

Pel que fa als ingressos, la característica principal dels sistemes de pensions contributius als països europeus és el finançament mitjançant els ingressos per cotitzacions. Tanmateix, a pressió actual sobre el sistema de pensions obre el debat de fins a quin punt es podria finançar part de les pensions a través dels impostos. De fet, la Comissió Europea ha recomanat a certs països, com Alemanya que, si ofereixen noves prestacions no contributives del sistema de pensions,¹⁶ aquestes no es financin amb més cotitzacions.

¹⁶ Les pensions no contributives són aquelles atorgades a persones que no disposen de recursos suficients per subsistir i que no poden acollir-se a les pensions de caràcter contributiu.

El Japó és un exemple de país que necessita una reforma integral del sistema de pensions que integri diverses de les polítiques esmentades anteriorment per reduir el deute a llarg termini. Una anàlisi del RIETI, *think tank* de referència del govern japonès, recomana que el país augmenti l'edat de jubilació fins als 67 anys, retalli les pensions un 10%, augmenti els copagaments per a l'assegurança de la sanitat pública, incrementi l'IVA i augmenti l'ocupació, en especial, la femenina.¹⁷

Molts països també han optat per incentivar la natalitat. És el cas de països com Hongria, Polònia o Singapur, de moment sense gaire èxit. A la Xina, preocupats pel primer descens de la població en sis dècades, s'ha revertit de forma accelerada la política de fill únic que es va instaurar el 1979; el 2015 es va adoptar una política de dos fills que el 2021 va passar a tres fills. El 2023, a més, assessors del govern han proposat que les dones tinguin accés a la congelació d'òvuls i a tractaments de fecundació *in vitro*. En l'àmbit local ja són moltes les ciutats que ofereixen ajudes a la natalitat com és el cas de Shenzhen.

Altres països busquen la solució en la immigració, que pot pal·liar part dels problemes de l'escassetat de mà d'obra i la sostenibilitat del sistema de pensions dels països avançats. Aquest és el cas, per exemple, de Corea del Sud, el país amb la taxa de fertilitat més baixa del món (0,7 fills per dona) que es planteja la creació d'una agència estatal d'immigració, inspirat en el model existent a Alemanya i al Japó. La immigració és una de les solucions que també es planteja Espanya. L'INE estima que la població espanyola rebrà un flux net anual d'immigrants proper als 400.000 fins al 2030 i que la població d'origen estranger podria superar el 60% del total de la població en edat de treballar el 2070. De fet, els permisos de treball per a estrangers han augmentat gairebé un 50% el 2022, i és el segon país de la UE, per darrere de França, on més creixen les autoritzacions per a immigrants.

Cal tenir en compte, però, que els immigrants que resideixen a la UE tenen una participació baixa en el mercat laboral, en especial en ocupacions qualificades.¹⁸ La manca de competències en la llengua o llengües del país d'acollida o les dificultats per reconèixer les seves qualificacions formals obtingudes a l'estranger són alguns dels obstacles que troben els immigrants per aconseguir una feina adequada, cosa que dificulta la seva contribució a l'escassetat de mà d'obra. En aquest sentit, la Comissió Europea ha proposat un conjunt d'iniciatives que pretenen potenciar i facilitar l'entrada de treballadors/es de països tercers en àmbits de major escassetat. Una d'elles és la creació d'una plataforma pública que connecti les companyies europees amb treballadors/es estrangers/eres que estiguin a la recerca de feina al bloc europeu. La proposta, però, està pendent d'aprovació per part del Consell i el Parlament Europeu.

¹⁷ Imrohoroğlu, S., Sagiri, K. i Tomoaki, Y. (2023): [Fiscal Sustainability in Japan: What to tackle?](#). RIETI.

¹⁸ Comissió Europea (2023): [Employment and Social Developments in Europe](#).

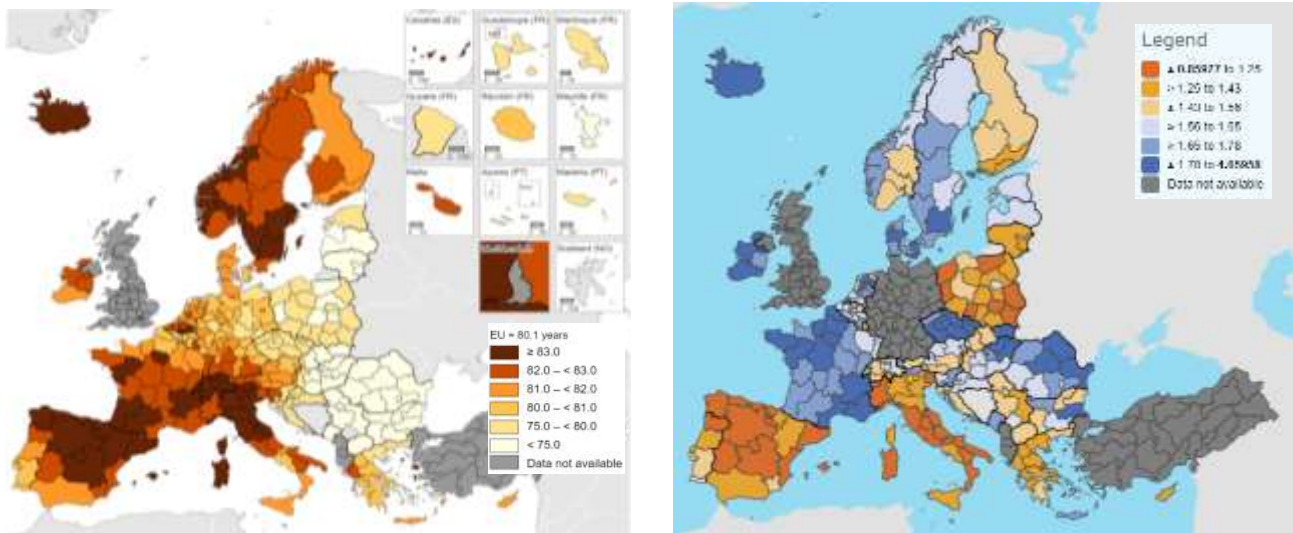
5.4. Catalunya, una societat envellida

La jubilació de la generació del *baby boom*

L'esperança de vida a Catalunya ha anat creixent de forma important els darrers anys, des dels 76,4 anys del 1985 fins als 83,6 anys actuals.¹⁹ Es tracta d'una xifra superior a la mitjana de la UE (80,1 anys) i la tretzena esperança de vida més alta entre les regions europees (figura 11). De fet, Espanya és el país de la UE amb l'esperança de vida més alta, amb Madrid com a regió líder (85,4 anys). Les projeccions d'Eurostat indiquen que l'esperança de vida a Catalunya seguirà creixent els propers anys fins a assolir els 85,3 anys el 2030 i els 87,6 anys el 2050.

Per contra, la taxa de fertilitat de Catalunya ha anat caient els darrers anys i ha passat dels 2,72 infants per dona del 1975 als 1,17 actuals (2022). Catalunya se situa bastant per sota del conjunt de la UE (1,53) i en la posició 263 de 292 regions (NUTS-2) de la Unió Europea (figura 11). Les dades més recents de l'INE segueixen sent negatives: fins a setembre de 2023 han nascut a Catalunya 40.499 infants, un 4,0% menys que el mateix període de l'any passat i un 12,3% menys si es compara amb el mateix període de 2019.

Figura 11. Esperança de vida (esquerra) i taxa de fertilitat (dreta) per regions europees (NUTS-2), 2021

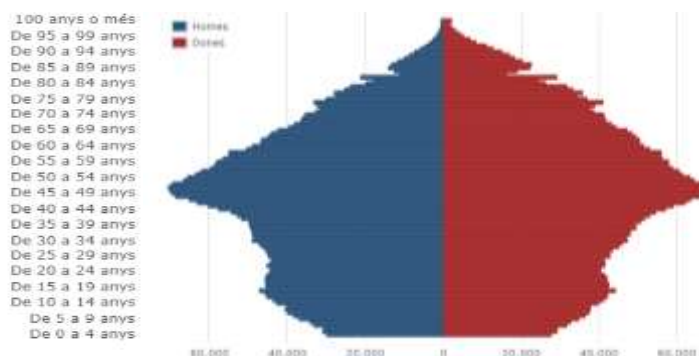

Font: Eurostat

Això fa que actualment la piràmide poblacional de Catalunya ja sigui una piràmide regressiva, amb el centre més ample que la base i la punta relativament ampla.

¹⁹ Idescat: [Esperança de vida a diferents edats](#).

Figura 12. Piràmide poblacional de Catalunya, 2023 (nombre de persones)

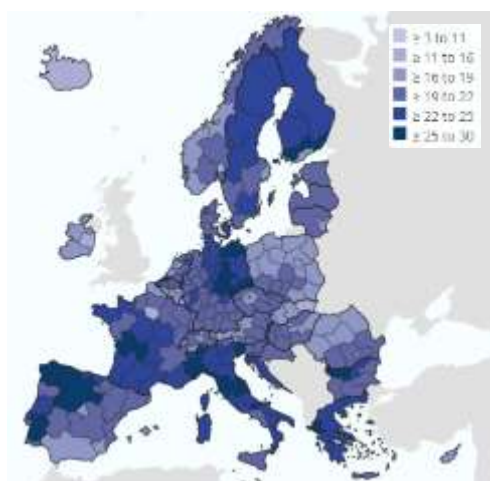

Font: Idescat

En aquest sentit, Catalunya ja és una societat “envellida”, ja que la població major de 65 anys representa el 19,3% del total de la població.²⁰ De fet, Catalunya està a punt de convertir-se en una societat “superenvellida” (percentatge de la població major de 65 anys superior al 20%), de la qual el conjunt de l’estat espanyol ja en forma part (20,1%).

Tot i això, moltes regions europees tenen percentatges d’envelliment més alts que Catalunya, en especial, regions de França, Portugal, Itàlia, Alemanya, Suècia o Finlàndia o altres comunitats autònomes del mateix estat espanyol, com les del nord-oest.

Figura 13. Població igual o superior als 65 anys per regions europees (NUTS-2), 2020 (percentatge sobre el total de la població)

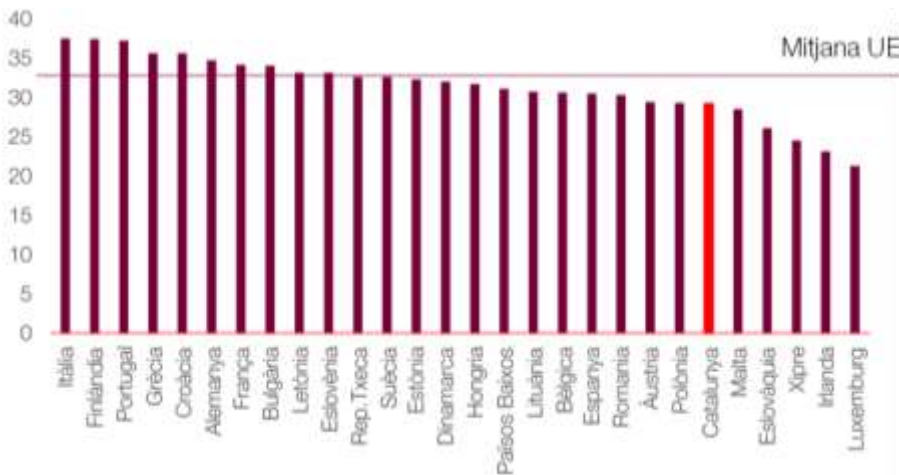
Font: Eurostat

²⁰ Tècnicament, una societat “en envelliment” té una població igual o major de 65 anys d’entre el 7% i el 14% de la població total; una societat “envellida” té un percentatge de població igual o major de 65 anys d’entre el 14% i el 20% de la població mundial mentre que en una població “superenvellida” aquest percentatge supera el 20%.

Anàlisi de riscos i tendències globals 2024

Una situació similar és la de la taxa de dependència de la gent gran. Tot i que actualment la taxa a Catalunya (29,2%) és molt elevada en comparació amb la mitjana mundial (15,1%), és menor que la de la mitjana de la Unió Europea (33,0%). Catalunya se situaria en la posició 23 dels països de la Unió Europea, amb una taxa dependència de la gent gran molt menor que països com Itàlia, Finlàndia o Portugal (superior al 37%).

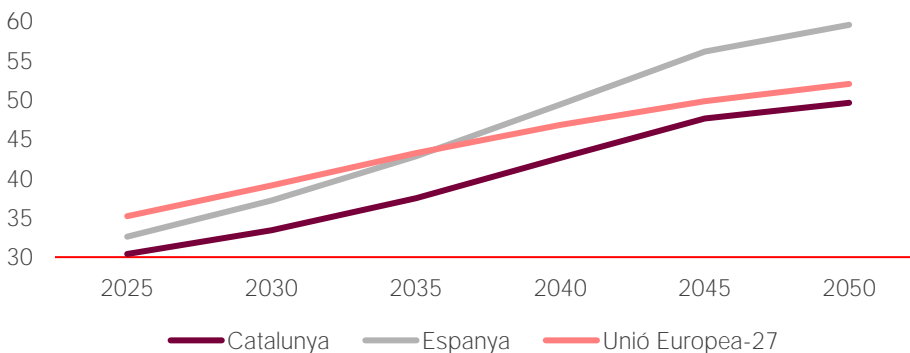
Figura 14. Taxa de dependència de la gent gran, 2022 (nombre de persones majors de 65 anys respecte al nombre de persones entre 15 i 64 anys)

Font: Eurostat i Idescat

Tot i que la ràtio d'envelliment i la taxa de dependència actual de Catalunya no sigui de les més elevades dins el context europeu, l'envelliment de la societat catalana tendirà a convergir amb la de la UE els propers anys. Així, es preveu que la taxa de dependència de la gent gran a Catalunya pràcticament iguali la de la UE-27 el 2045. En el cas d'Espanya, es preveu que la taxa de dependència de la gent gran superi la de la UE-27 a partir del 2035.

Figura 15. Projeccions de la taxa de dependència de la gent gran, 2025-2050 (nombre de persones majors de 65 anys respecte al nombre de persones entre 15 i 64 anys)

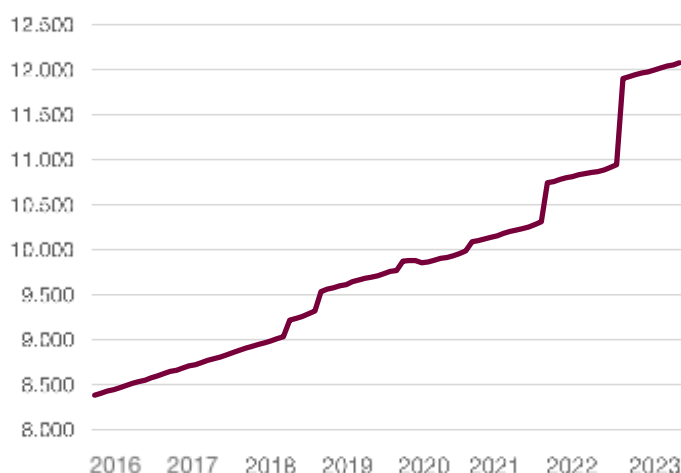
Font: Eurostat i Idescat

Això és així perquè Catalunya disposa, com hem vist, d'una de les esperances de vida més altes entre les regions i països de la Unió Europea i, per contra, una de les taxes de fertilitat més baixes. De fet, s'estima que entre el 2023 i el 2040 la població de més de 65 anys augmentarà en més de 600.000 persones a Catalunya. És conseqüència que la generació del *baby boom*, que representa el 25,3% de la població, es comença a jubilar el 2023, cosa que impulsarà la taxa de dependència de la gent gran i accentuarà els problemes de l'envelliment a Catalunya.²¹

Impactes econòmics de l'envelliment

Espanya és un dels països amb un sistema de pensions més inflat. En conjunt, la Seguretat Social ha destinat la xifra rècord de 12.100 milions d'euros al conjunt d'Espanya fins a novembre de 2023, un 10,9% més que fa un any. Aquesta xifra que representa l'11,7% del PIB²² (un 13,5% del PIB, si incloem les pensions de servidors públics i les pensions no contributives per incapacitat, viduitat, etc.).

Figura 16. Despesa en pensions a Espanya (milions d'euros)

Font: Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS)

Les previsions, tot i moure's en un rang molt ampli, no són gens esperançadores. La més laxa és la del Ministeri d'Inclusió, Seguretat Social i Migracions (MISMM) que estima un augment de la despesa en pensions a Espanya fins al 13,5% del PIB el 2050,²³. Tant l'AIReF com la Comissió Europea eleven la despesa en pensions al voltant del 15-16% del PIB el 2050, tenint en compte l'augment del 50% del nombre de pensionistes, dels 10 milions actuals fins als 15 milions el 2050. La previsió més dramàtica és la del Banc d'Espanya que situa la despesa en pensions en

²¹ Col·legi d'Economistes de Catalunya (2023): [Canvi demogràfic i economia catalana](#).

²² La Moncloa (2023): [El gasto en pensiones contributivas supone el 11,7% del PIB](#).

²³ Del Val, D. i Garcia, J. (2023): [Reformar el sistema de pensions: a la recerca de la sostenibilitat](#). CaixaBank Research.

el 24%-25% del PIB el 2050, cosa que convertiria Espanya en el segon país de la UE amb un major augment de la despesa en pensions, només per darrere de Grècia. El propi banc alerta que el sistema de pensions espanyol haurà d'assumir, a llarg termini, majors obligacions de despesa que no quedaran obligatòriament cobertes pels ingressos.²⁴

Catalunya, òbviament, no escapa a aquesta problemàtica; més encara quan és la comunitat autònoma amb el nombre més gran de pensionistes jubilats i major import total d'aquestes pensions de l'Estat espanyol, en ambdós casos amb un percentatge superior al 18% del total estatal (darreres dades de l'INSS de setembre de 2023).

En poblacions envellides com la catalana, a més, la despesa en sanitat sol tenir un major pes en la cistella de consum, cosa que implica, si no s'introdueixen mesures correctives, un augment estructural del dèficit i del deute públic. L'AIReF estima que, en un escenari sense mesures de política econòmica ni regles fiscals, l'envelliment podria elevar el deute espanyol fins al 186% del PIB i el dèficit al 7% del PIB el 2070.

Tots aquests efectes, si no hi ha canvis significatius, acabaran desembocant en una menor ocupació i un menor creixement econòmic de Catalunya els propers anys. El Banc d'Espanya considera l'envelliment com un dels grans reptes d'Espanya i alerta que els països més envellits poden experimentar descensos més ràpids i acusats de l'activitat econòmica, de l'ocupació i de la productivitat.²⁵

Una anàlisi de CaixaBank Research²⁶ calcula que un augment de l'1% de la taxa de dependència de la gent gran redueix el PIB per càpita un 0,39%. Tenint això en compte, s'estima que l'envelliment pot reduir el creixement econòmic de Catalunya, en termes de PIB per càpita, en 0,7 p. p. anuals fins al 2029 i en 0,6 p. p. anuals la dècada 2030-2039, respecte al creixement econòmic que s'hagués obtingut sense tenir en compte l'efecte envelliment. Les projeccions demogràfiques apunten que l'impacte de la jubilació de la generació mil·lennista i Z serà menor.

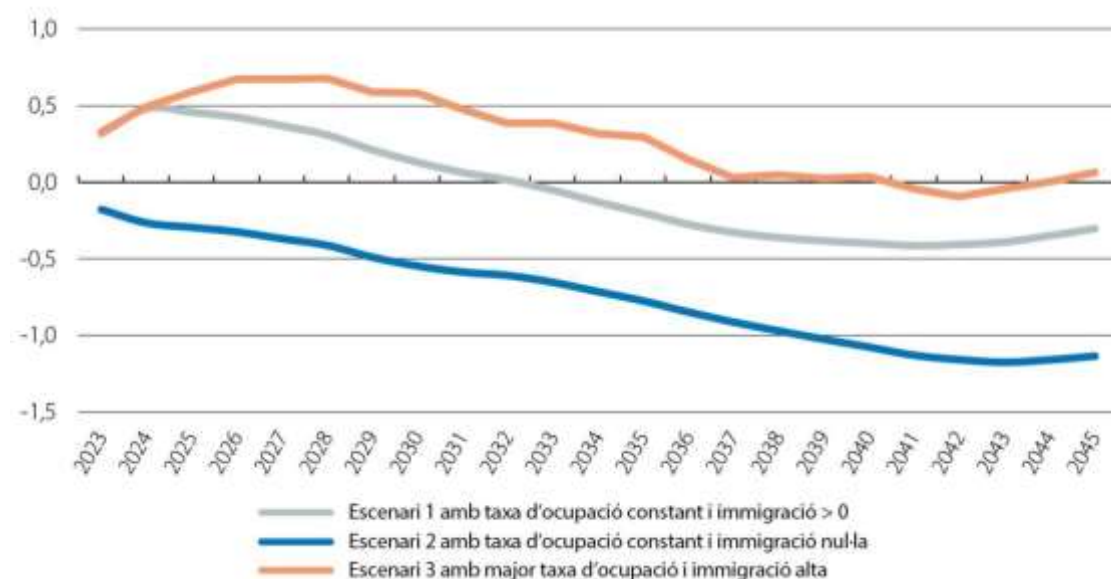
L'anàlisi de CaixaBank aprofundeix a partir de tres escenaris (en aquest cas per a Espanya) en funció de l'evolució de la taxa d'ocupació i l'aportació de la immigració. En funció de quin escenari es compleixi, la contribució de la força laboral al creixement del PIB es tornaria negativa ara, ho faria a partir del 2033 o s'allargaria fins al 2042 si tant la taxa d'ocupació com l'aportació de la immigració és alta. Independentment de l'escenari, la dècada 2030-2039 és quan es produirà l'impacte negatiu més gran a la força laboral, amb major escassetat de mà d'obra com a conseqüència de la jubilació dels *baby boomers*.

²⁴ Vargas, R. L. (2023): [El envejecimiento hunde la productividad e inversión](#). La Razón.

²⁵ Vargas, R. L. (2023): [El envejecimiento hunde la productividad e inversión](#). La Razón.

²⁶ Llorens, E. i Mestres, J. (2020): [L'impacte de l'envelliment en el creixement econòmic d'Espanya: un enfoc regional](#). CaixaBank Research.

Figura 17. Contribució de la variació de la força laboral sobre el PIB espanyol (punts percentuals)

Font: CaixaBank Research

En el vessant més positiu d'oportunitats de mercat, la *silver economy* és un àmbit de l'economia que aglutina productes i serveis que són consumits o adquirits per la població més gran (en general, per sobre dels 65 anys, malgrat que algunes definicions baixen l'edat *silver* fins als 50 anys). Sota aquest concepte, sovint també s'inclouen les oportunitats d'innovació que es poden generar per donar resposta a les necessitats d'aquesta part de la població.

Segons l'estudi "[L'àmbit de l'economia 'silver' a Catalunya](#)" elaborat per ACCIÓ, a Catalunya hi ha 703 empreses dedicades al sector de l'economia *silver*. Totes elles representen un 4% del PIB, amb una facturació agregada de més de 9.750 milions d'euros i donen feina a 51.000 persones dedicades exclusivament al sector *silver*.

A escala global, la despesa del segment de població considerada *silver* suma més de 12,5 bilions de dòlars el 2020, i s'estima que el 2040 aquesta xifra creixerà fins als 20 bilions. Els principals mercats són els Estats Units, la Xina, el Japó, Alemanya i França.

Les principals partides de despeses dels sèniors són el turisme, la gastronomia, la cultura, l'alimentació, l'esport, les assegurances i els productes sanitaris, farmacèutics i cosmètics.²⁷

²⁷ Col·legi d'Economistes de Catalunya (2023): [Canvi demogràfic i economia catalana](#).

Mesures de polítiques públiques

Per tal de contrarestar l'efecte negatiu de l'envelliment a Catalunya es pot incidir en la força laboral (augmentar la natalitat, allargar la vida laboral, major immigració o major participació laboral de la població) o en la productivitat laboral.²⁸

L'impacte de l'augment de la natalitat triga diverses dècades a quedar palès. Per tant, a curt termini només hi ha tres opcions. La primera d'elles és allargar la vida laboral, ja sigui amb una flexibilització de la jubilació que permeti compaginar jubilació i treball durant un temps o allargant l'edat de jubilació. Els càlculs de CaixaBank estimen que incrementar l'edat de jubilació fins als 66 anys actualment i fins als 67 anys la dècada 2030-2039 implicaria un augment de 0,19 p. p. i de 0,27 p. p., respectivament, en el PIB per càpita anual respecte a un escenari en què es mantingui l'edat de jubilació en els 65 anys; per tant, compensaria en un 27% i un 45% respectivament l'impacte negatiu de l'envelliment. L'impacte quedaria totalment compensat si la dècada 2040-2049 l'edat de jubilació pugés fins als 68 anys (taula 1).

En aquest sentit, el Govern espanyol va decidir ampliar l'edat de jubilació el 2013, en una reforma a llarg termini que acabarà el 2027; a finals de 2022 l'edat de jubilació estava en els 66 anys i 2 mesos (per a les persones que hagin cotitzat menys de 37 anys i nou mesos) i augmenta dos mesos cada any fins als 67 anys el 2027. Tot i això, organismes com l'OCDE recomanen anar més enllà i insten Espanya a ampliar l'edat de jubilació més enllà dels 67 anys i ajustar-la a l'esperança de vida per sostenir el sistema de pensions.²⁹

Més enllà de l'augment de l'edat de jubilació, el Govern espanyol va aprovar definitivament el març de 2023 el Reial decret llei per a l'ampliació dels drets dels pensionistes i l'establiment d'un nou marc de sostenibilitat del sistema públic de pensions.

Ha estat una reforma controvertida i criticada des de diferents institucions. La Comissió Europea, l'FMI i l'OCDE han expressat al llarg del 2023 la seva preocupació pel significatiu augment de la despesa pública i el forat fiscal que aquesta reforma pot provocar en el sistema de pensions.³⁰ L'OCDE demana reduir el deute davant l'augment de la despesa per l'allau de jubilacions dels propers anys (*baby boom*)³¹, a més de proposar un augment de l'edat de jubilació i ampliar el còmput d'anys per calcular la pensió fins als 40 anys, proposta que genera polèmica perquè sol implicar una retallada de les prestacions.

²⁸ Llorens, E. i Mestres, J. (2020): [*L'impacte de l'envelliment en el creixement econòmic d'Espanya: un enfoc regional*](#). CaixaBank Research.

²⁹ OECD (2023): [*Spain Economic Snapshot*](#).

³⁰ Substitueix el factor de sostenibilitat, que permetia reduir l'import de les pensions ja que les ajustava a l'esperança de vida més alta, segons el mecanisme d'equitat intergeneracional. Aquest mecanisme suposa reforçar els ingressos de la Seguretat Social via empreses: augment gradual de les bases màximes de cotització i creació d'una quota de solidaritat progressiva als salaris més alts.

³¹ Nieves V. (2023): [*La OCDE pide recortes de deuda a España ante la avalancha de jubilaciones y gasto en pensiones que se avecina*](#). El Economista.

En el mateix sentit, Fedea i Airef també consideren que la reforma de pensions pot disparar el dèficit en pensions les properes dècades, ja que segons aquestes institucions les noves mesures adoptades per augmentar els ingressos no compensen l'augment de la despesa que es deriva de la revaloració de les pensions amb l'IPC.

La generalització dels plans privats d'empresa és un altre element important per reforçar i complementar les pensions públiques en el context actual caracteritzat per la jubilació gradual dels *baby boomers*.

Una altra mesura de política pública per minimitzar els efectes de l'envelliment és l'augment de la immigració, tot i que cada cop hi haurà més competència entre els països per aconseguir el millor talent estranger. En aquest sentit, el Govern espanyol ha reforçat el procés de contractacions en origen per cobrir la manca de mà d'obra en aquells sectors on hi ha major necessitat.

Actualment, a Espanya, el flux d'immigració anual que es queda a viure al país representa el 0,7% de la població total. Un augment d'aquest percentatge fins a l'1,1% de la població el 2049 (ràtio similar a Alemanya) tindria un efecte en el creixement econòmic anual de 0,02 p. p. el 2029 i de 0,12 p. p. la dècada 2030-2039 respecte als fluxos d'immigració actuals. Això compensaria entre un 3% i un 20% respectivament l'impacte negatiu de l'envelliment (taula 1).

En aquest sentit, Catalunya és, amb la immigració com a motor de creixement, la comunitat autònoma amb un increment més gran de població el 2022, fins als 7,9 milions; l'increment de la població estrangera ha estat de 126.300 persones el 2022 (fins als 1,3 milions), mentre que els nascuts amb nacionalitat espanyola han crescut només en 13.831 (9 vegades menys). Malgrat tot, segons les previsions del Col·legi d'Economistes de Catalunya,³² els propers moviments migratoris que Espanya i Catalunya rebran provindran majoritàriament de l'Àfrica subsahariana, regió amb una població jove però, en general, de baixa qualificació.

Una proposta més concreta és implementar un nou règim fiscal "amistós" per atraure talent d'altres països, com el sistema portuguès.³³ Aquestes mesures busquen atraure nòmades digitals i professionals sèniors.

Per acabar, les polítiques d'envelliment també poden incidir en la reducció de la taxa d'atur, actualment al voltant del 8,5% a Catalunya el 2023. Si s'aconseguís reduir la taxa d'atur fins a nivells propers a la mitjana de la zona euro (6,6%) de manera progressiva fins al 2049, això implicaria un creixement econòmic anual de 0,12 p. p. el 2029 i de 0,13 p. p. la dècada 2030-2039, en comparació amb un escenari on es mantinguessin les taxes d'atur actuals. Això significa una reducció d'un 17% i un 22% respectivament de l'impacte negatiu de l'envelliment (taula 1).

³² Col·legi d'Economistes de Catalunya (2023): [Revista Econòmica de Catalunya](#).

³³ Fundación Mapfre (2023): [III Mapa del talento sénior](#).

La taxa d'atur és més elevada entre les persones més grans, que també tenen més dificultats de trobar feina. Per tant, moltes de les propostes es dirigeixen a aquest col·lectiu: bonificar al 100% les cotitzacions socials dels treballadors/es més grans que faci més d'un any que estan a l'atur, reduir a la meitat les tarifes dels autònoms/es que faci més d'un any que estan a l'atur i decideixen emprendre, o garantir el 100% la pensió a qui optin per seguir treballant de forma voluntària més enllà de l'edat de jubilació, entre d'altres.³⁴

Per tant, si Catalunya allarga l'edat de jubilació, augmenta la immigració i redueix l'atur podria pal·liar bona part dels efectes negatius de l'envelliment la dècada 2030-2039.

Taula 1. Mesures públiques per reduir l'impacte negatiu de l'envelliment i impacte en el creixement econòmic

Mesura	Objectiu 2049	Creixement anual del PIB per càpita 2030-2039 (p. p. anuals)
Ampliació de l'edat de jubilació	Progressivament fins als 68 anys	0,27 p. p. (reducció de l'impacte negatiu del 45%)
Augment de la immigració	1,1% de la població	0,12 p. p. (reducció de l'impacte negatiu del 20%)
Reducció de la taxa d'atur	Mitjana zona euro (6,6%)	0,13 p. p. (reducció de l'impacte negatiu del 22%)

Font: CaixaBank Research

Tanmateix, centrar-se únicament en augmentar la força laboral no és suficient i també és necessari incidir en la productivitat laboral, un repte estructural de l'economia espanyola i catalana (vegeu apartat 7.5).

Això passa per una major adopció de la digitalització i les noves tecnologies, un major esforç en R+D, reduir l'abandonament escolar, millorar l'educació i la formació contínua. La millora de la formació és un factor bàsic per mantenir les habilitats dels treballadors/es d'edats avançades i adaptar les seves tasques al canvi tecnològic, ja que està demostrat que les seves habilitats canvien a mesura que es van fent grans. Així, millorar no tan sols la productivitat sinó també les oportunitats laborals dels treballadors/es d'edat avançada és un repte per Catalunya i la majoria de les societats envellides.

³⁴ Fundación Mapfre (2023): [III Mapa del talento sénior](#).